

GÖTEBORGS UNIVERSITET
LITTERATUR, IDÉHISTORIA OCH RELIGION

”Litteraturens mirakel”

- Litteraturteori i tre verk av Simone de Beauvoir.

“The Miracle of Literature”

**- Literature theory
in three texts by Simone de Beauvoir.**

Evelina Ivarsson

Termin: HT 21

Kurs: LV2211

Uppsatskurs, 15 hp.

Nivå: Magister

Handledare: Eva Borgström

Abstract

Master thesis in comparative literature

Title: The Miracle of Literature. Literature theory in three texts by Simone de Beauvoir.

Author: Evelina Ivarsson

Year: Autumn 2021

Department: The Institution of Literature, History of Ideas and Religion

Supervisor: Eva Borgström

Examiner: Jenny Bergenmar

Keywords: Simone de Beauvoir, The Mandarins, Literature Theory, Philosophy

This essay examines which role literature plays for society and the individual in three texts by Simone de Beauvoir. It does so by undertaking an idea analytic study of Simone de Beauvoir's novel *Les Mandarins* and two of her philosophical essays: *Littérature et métaphysique* and *Mon expérience d'écrivain*. The essay is looking for what ideas these texts express about the ideal and purpose of literature. The examination shows that an ideal literature has the capacity to bewitch the reader, and therefore allow him/her to see the world from another person's position. The ideal literary work contains philosophical or political ideas, but these must be undetermined and part of the intrigue. Literature's purpose exists on both an individual and societal level. Literature is first of all joyful. Above that, it allows the author to show his/her life's meaning. It also allows him/her to show how he/she sees the world in all its ambiguities. It is the only medium capable of showing the subjective and ambiguous aspects of reality. Literature is capable of saving the truth of the moment and of the individual; in that way it also creates meaning to the individual. Furthermore, literature may also serve an explicit political purpose.

”Det är vad litteraturen är till för: att visa hur man ser världen för andra människor”
— Henri Perron, *Les Mandarins I* s. 430.

”Jag skriver för att rädda allt det som handlingen försummar: stundens sanningar, individen, det omedelbara”
— Robert Dubreuilh, *Les Mandarins II* s. 199.

”[D]u borde visa oss vad det finns som är värt att älska på denna jord. Och göra den lite mer beboelig genom att skriva vackra böcker. Det tycks mig vara det som är litteraturens roll.”
— Lambert, *Les Mandarins I* s. 227.

”[D]et bästa sättet som Ni har att tjäna revolutionen, det är att skriva Era böcker”
— Anne Dubreuilh, *Les Mandarins I* s. 65.

”Varför skriver man? För vem skriver man? Om man börja fråga sig det så slutar man skriva!”
— Lewis Brogan, *Les Mandarins II* s. 278.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
Syfte, frågeställning och metod.....	5
2. Material.....	6
<i>Mandarinerna</i>	6
Essäerna.....	8
3. Tidigare forskning	10
Litteraturteoretikern Beauvoir.....	10
Forskning <i>Mandarinerna</i>	12
4. Teoretisk och idéhistorisk bakgrund.....	15
5. Analys	18
6. Avslutning.....	33
7. Litteraturlista.....	36

1. Inledning

Alla som på något sätt arbetar med litteratur lär ha funderat över dess vara eller inte vara. Krig, klimatförstörelse och hungersnöd präglar vår värld. Är det trots detta försvarbart att ägna sig åt romaner och poesi? En retorisk fråga för all del, naturligtvis behöver vi litteraturen.¹ Men varför, vad fyller den egentligen för syfte? Och vad är god litteratur? Denna uppsats vänder sig till författaren och filosofen Simone de Beauvoir för att söka svar på dessa frågor. Hon menade nämligen att litteraturen kan göra mirakel. Så här skriver hon i *Que peut la littérature?*: "[T]his is the miracle of literature, which distinguishes it from information: that an other truth becomes mine without ceasing to be other."² Litteraturen låter oss se världen ur en annan människas perspektiv, på ett sätt som inget annat medium kan. "[I]t is the only kind of communication capable of giving me that which cannot be communicated, capable of giving me the taste of another life."³

Denna undersökning använder två av Beauvoirs litteraturteoretiska essäer och hennes roman *Mandarinerna*. Beauvoir ansåg nämligen att litteraturen kommunicerar livets lärdomar bättre än vad filosofiska traktat och essäer gör.⁴ Hon skriver i essän *Litteratur & Metafysik* angående romanläsaren att den "grubblar, tar parti och denna tvekande utveckling av hans tankegång berikar honom på ett sätt som ingen undervisning av lärosatser skulle kunna ersätta."⁵

I avhandlingen *Poetics of Subjectivity* skriver Ulrika Björk om vad hon kallar Beauvoirs poetik. Hon menar att Beauvoir inte alls avfärdade filosofin för litteraturens skull, så som har varit den gängse tolkningen. Däremot föredrog Beauvoir det litterära skrivandet som uttryck för sina filosofiska idéer på grund av hennes förståelse av den mänskliga existensen.⁶ Med detta i ryggen faller det mig naturligt att vända mig till Beauvoirs skönlitterära verk när jag vill skapa mig en utökad förståelse av hennes idévärld.

En forskare som vid flera tillfällen lyft fram Beauvoir som litteraturteoretiker är Toril Moi, bland annat i texterna *What Can Literature Do?* och *The Adventure of Reading*. Hon

¹ När Beauvoir använder begreppet "litteratur" så syftar hon på skönlitteratur enbart främst i romanform, därför har jag valt att använda samma uttryck som Beauvoir. Ulrika Björk *Poetics of Subjectivity Existence and Expressivity in Simone De Beauvoir's Philosophy*. Philosophical Studies from the University of Helsinki: Helsinki, 2008, s. 127.

² "Que peut la littérature?" har aldrig återutgivits och gick därför tyvärr inte att få tag på. Därför använder jag Toril Mois citeringar. Toril Moi, "What Can Literature Do? Simone De Beauvoir as a Literary Theorist." *PMLA*, vol. 124, no. 1, 2009, s. 193.

³ Ib.

⁴ Simone de Beauvoir "Litteratur & Metafysik", *Brigitte Bardot & Lolitasyndromet: essäer*, övers. Fredlund, Anna Petronella, Modernista: Stockholm, 2012[orig. 1946] s. 136.

⁵ Ib.

⁶ Björk, s. 126.

framhåller det komplexa och intressanta i Beauvoirs litteraturteoretiska idéer, och analyserar Beauvoirs syn på läsande och skrivande i förhållande till den andre.

Beauvoirs tusensidiga roman *Mandarinerna* var ett självklart val i min strävan att undersöka Beauvoirs syn på litteratur. Karaktärerna i *Mandarinerna* diskuterar nämligen litteraturens villkor romanen igenom. Dubreuilh och Anne tjafsar om den samtida litteraturens syfte. Utöver att underhålla, kan den göra någon faktisk skillnad? Henri och Lambert bråkar om hur god litteratur ser ut. Måste den vara engagerad för att vara läsvärd? Deras litterära ideal går allt mer isär under romanens gång.

Syfte, metod och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka Simone de Beauvoirs syn på litteraturens samhällseliga, individuella och existentiella roll så som den kommer till uttryck i en roman och två litteraturvetenskapliga essäer. Varför skriver vi och vad det tjänar till? Vad är bra litteratur? För att undersöka detta används essäerna *Litteratur & Metafysik* och *Mon expérience d'écrivain* samt romanen *Mandarinerna*. Resonemangen i essäerna prövas mot de som karaktärerna för i romanen. Tidigare forskning fungerar som stöd i undersökningen. För att utröna vilka idéer romanen och essäerna ger prov på används en idéanalytisk metod.⁷ Denna metod används ofta inom samhällsvetenskapen och syftar till att finna, belysa och analysera idéer i en specifik text. Uppsatsens frågeställningar blir därför de följande: Vad är litteraturens syfte enligt dessa texter? Vilka litterära ideal kommer fram i dessa texter?

⁷ Det går naturligtvis inte att utgå från att de åsikter som uttrycks för romanen är författarens egna. Därför vill jag precisera att jag söker efter *romanens*, och inte författarens, syn på litteratur.

2. Material

***Mandarinerna* - bakgrund**

Mandarinerna skildrar en grupp vänsterintellektuella i Paris åren efter krigsslutet. Det är en omvälvande tid. Europa är sargat av kriget, och Frankrike måste välja sin väg framåt. För när gränserna äntligen öppnas igen så breder ett nytt politiskt landskap ut sig, där Sovjetunionen och USA tävlar om inflytandet. Berättelsen inleds med den första julen efter Paris befrielse i augusti 1944, Paris hade då varit ockuperat av Tyskland sedan juni 1940.

Romanen gavs ut tio år efter krigsslutet och fick det prestigefyllda Goncourt-priset samma år. Det finns många som har läst *Mandarinerna* som en nyckelroman, något som Beauvoir själv motsatte sig. ”Jag skulle ha önskat att man tog denna bok för vad den är; varken ett reportage eller en självbiografi utan en erinran.”⁸ Romanen är i två delar på totalt tusen sidor. Den är mångfacetterad och innehåller många olika aspekter och berättelser. I denna presentation kommer jag dock fokusera på de händelsekedjor där diskussionen om litteraturen har en bärande en roll.

***Mandarinerna* - handling**

Romanens två huvudpersoner är författaren och journalisten Henri Perron och psykoanalytikern Anne Dubreuilh. Vi följer deras kärleksrelationer, vänskapsdramer och personliga utveckling. Men tidens stora, politiska och existentiella frågor är också del av deras inre dilemman. Hur ska de som intellektuella hantera den nya politiska situationen? Vad är litteraturens roll i en värld som genomlevt Förintelsen? Hur bygger man upp ett krigsdrabbat land fyllt av både offer och förövare? En stor del av romanen återger samtal mellan de olika karaktärerna kring dessa frågor på olika barer och restauranger. Händelseförloppet driver diskussionerna framåt, som när de första nyheterna om de sovjetiska arbetslägren kommer, eller när det visar sig att en av deras vänner samarbetat med nazisterna under kriget. Samtidigt finns det ett djupare, existentiellt tema som genomsyrar framförallt Annes berättelse: Vad är meningen med livet när vi alla ändå ska dö?

Henri driver *L'Espoir*, en oberoende vänstertidskrift som startades under den franska motståndsrörelsen. Henri slits mellan politiken och litteraturen. Han vill framförallt vara författare, men frågar sig om det är moraliskt försvarbart efter andra världskriget då stora frågor står på spel. I Frankrike är man rädd för ett tredje världskrig, för att slukas av antingen USA

⁸ “J'aurais souhaité qu'on prenne ce livre pour ce qu'il est ; ni un reportage, ni une autobiographie, ni un reportage : une évocation.” (Alltid min översättning.) Simone de Beauvoir, *Les Mandarins I*, Gallimard: Paris, 1954a.

eller Sovjetunionen. Kort efter krigsslutet ger Henri sig ut på en resa till Portugal och möts där av den fruktansvärda misären under diktatorn Salazar. I början av romanen är Henri i en relation med den före detta sångerskan Paule. Han försöker göra slut på förhållandet men Paule vill inte se sanningen i vitögat.

Anne skriver inte men är en passionerad läsare. I sitt arbete som psykoanalytiker möter hon många patienter som är svårt traumatiserade av det nyss avslutade kriget. Anne är gift med Robert Dubreuilh, denna tids stora tänkare och författare. Han är tjugo år äldre än både Anne och Henri, och fungerar som den sistnämndes mentor. Dubreuilh driver vänsterrörelsen SRL och så småningom sällar sig *L'Espoir* till denna. Tillsammans har Dubreuilh och Anne en dotter som heter Nadine, i början av romanen är hon arton år gammal. Hon inleder en relation med Henri och i slutet av historien får de en dotter tillsammans.

Även Anne ger sig ut på en resa. Hon blir inbjuden att göra en föreläsningsturné i USA, och efter att länge ha tvekat tackar hon ja. Väl där träffar hon författaren Lewis Brogan och de inleder en kärlekshistoria. Hon åker tillbaka till USA vid tre tillfällen under romanens gång. Lewis gör dock slut på relationen efter att Anne sagt att hon inte vill flytta till USA.

Ett av romanens återkommande teman är hur den oberoende vänstern ska förhålla sig till kommunismen. Å ena sidan är man kritisk till kommunismens konformistiska och totalitära tendenser, å andra sidan är man rädd för ett Europa alltför styrt av USA. Saker och ting ställs på sin spets när de första uppgifterna om kommunisternas arbetsläger når *L'Espoirs* redaktion. Ska man sprida dessa uppgifter och riskera att ses som antikommunister? Är detta att ta amerikanernas sida? Denna fråga leder så småningom till en splittring mellan rörelsen SRL och tidningen, och mellan Dubreuilh och Henri. En tid senare går SRL dock i sank, och Henri förlorar sin tidning.

Det är författaren och journalisten Victor Scriassine som ger Henri och Dubreuilh uppgifterna om de kommunistiska arbetslägren. Född i Ryssland men sedan många år landsflyktig i USA är han en passionerad antikommunist. Han ser mycket dystert på litteraturens och, överhuvudtaget, de intellektuellas roll i samtiden.

Den karaktär som står längst från de andra ideologiskt är Henris gamla skolkamrat Volange. Han är Henris raka motsats och har ett dåligt rykte sedan kriget. Det talas om att han ska ha varit kollaboratör. För honom finns konsten enbart för konstens skull, och han är negativ till politiska romaner. Han utövar under romanen ett allt större inflytande på Lambert, Henris skyddsling. Lambert arbetar för *L'Espoir* och blir så småningom även delägare. Han har en borgerlig bakgrund, gott om pengar och hyser en djup beundran för Henri, men hans sympatier rör sig under romanens gång i riktning mot Volanges synsätt.

Essäerna

Beauvoir utvecklade sin syn på litteraturen i några teoretiska texter innan och efter *Mandarinerna*. Den enda som finns i svensk språkdräkt är "Litteratur & Metafysik" som skrevs 1946. Där skriver hon att litteraturen, och särskilt den metafysiska romanen, skildrar existensen bättre än någon annan uttrycksform.⁹ Författaren kommunicerar inte sanningar i sina romaner, utan "uppenbara[r] en aspekt av den metafysiska erfarenheten som inte kan uppenbaras på något annat sätt: dess subjektiva, säregna, dramatiska karaktär liksom dess tvetydighet; eftersom verkligheten inte har definierats som någonting som endast intellektet kan fatta, kan en intellektuell beskrivning inte ge ett adekvat uttryck för den."¹⁰ Enbart litteraturen kan skildra livet i all dess komplexitet och i alla dess motsägelser. Verkligheten har för många aspekter och nyanser för att kunna fångas av facktexter. Skönlitteraturen kommunicerar livets lärdomar till sin läsare bättre än vad filosofiska traktat och essäer gör.

Medan filosofen och essäisten erbjuder läsaren en intellektuell rekonstruktion av sin erfarenhet, är det denna erfarenhet själv, sådan den visar sig före varje klargörande, som romanförfattaren försöker upprätta på fantasins nivå. I den verkliga världen är meningen hos ett föremål inte ett begrepp som fattas av det rena förståndet: det är föremålet så som det avslöjar sig för oss i den totala relation som vi har till det och som är handling, sinnesrörelse, känsla; vi begär av romanförfattarna att de ska väcka denna närvaro i kött och blod till liv, vars komplexitet, vars säregna och oändliga rikedom överstiger varje subjektiv tolkning.¹¹

Det är i och med denna närvaro som vi som läsare får friheten att själva skapa vår egen uppfattning. Som om det vore vi som stod där inför tinget kan vi dra våra egna slutsatser, formulerade med våra egna ord, färgade av våra egna upplevelser. Därför övertrumfar den välskrivna romanen de filosofiska traktaten.¹² Men Beauvoir betonar att även om vi kan dra filosofiska lärdomar av romaner så är det livet de ska skildra: De ska visa på den enskilda individens relation till totaliteten. En roman bör inte ha som mål att illustrera en färdigtänkt idé

⁹ Toril Moi förklarar Beauvoirs definition av den metafysiska romanen som följande i *Adventure of Reading*: "a novel setting out to convey the attitude a human being takes up in relation to a fundamental aspect of human existence: being, time, consciousness, the other, freedom, separation, finitude and so on." Toril Moi, "The Adventure of Reading: Literature and Philosophy, Cavell and Beauvoir." *Literature and Theology*, vol. 25, no. 2, 2011, s. 9.

¹⁰ Beauvoir, 2012, 1946, s. 142.

¹¹ Ib. s. 136.

¹² Ib.

eller ideologi då det riskerar att skada den fiktiva historiens utveckling. Dessutom så tillför fiktion inget i de fall där de filosofiska idéerna redan funnit sitt ”särskilda uttryckssätt”.¹³ Romanen gör i dessa fall den filosofiska teorin en otjänst. ”[I]dén flödar alltid över vart och ett av de enskilda exempel där man försökte stänga in den.”¹⁴

Beauvoir är inne på ett liknande resonemang i ”Mon expérience d'écrivain” som hon skrev över trettio år senare, år 1979:¹⁵ ”I en roman handlar det om att gestalta existensen i dess tvetydighet, i dess motsägelser.”¹⁶ Romanen kan behålla två teman parallellt, utan att välja det ena framför det andra, utan att ta ställning. Den kan skildra det tragiska och det fantastiska i livet på samma gång.¹⁷ Tendensromanen¹⁸ däremot försöker lära sin läsare en läxa och undervisning görs bättre i form av en essä. En roman ska skildra svårigheterna, tvetydigheterna och motsägelserna i livet. Den ska inte predika.¹⁹ Inte heller den dokumentära romanen kan uppnå vad den metafysiska romanen kan, då vi inte på samma sätt identifierar oss med vad vi läser. Läsaren av dokumentära verk stannar kvar på sin plats i världen medan läsaren av skönlitterära verk förflyttas, glömsk av tid och rum.²⁰ Beauvoir beskriver vad som händer då vi som läsare identifierar oss med karaktärerna eller författaren: ”jag är i en annan värld; det är klart att jag fortfarande är jag, men jag glömmer bort mig själv, jag identifierar mig med romanens hjälte eller med författaren till självbiografen; dennes värld med dess värden, dess färger blir till min värld.”²¹ Vi är åtskilda i att vi alla är singulära objekt och bara vi lever våra erfarenheter; bara jag dör min död. Men författaren kan försöka få oss att mötas. ”Jag tror att en av författarens uppgifter är att bryta separationen där vi är som mest ensamma”.²²

¹³ Ib. s. 139.

¹⁴ Ib.

¹⁵ Något jag har tagit i beaktning då hennes uppfattning kan ha hunnit förändrats på den här tiden.

¹⁶ ”Il s'agit, dans un roman, de donner à voir l'existence dans ses ambiguïtés, dans ses contradictions.” Simone de Beauvoir ”Mon expérience d'écrivain”, *Les écrits de Simone de Beauvoir: la vie - l'écriture : avec en appendice. Textes inédits ou retrouvés*, red. Claude Francis, Fernande Gontier, Gallimard: Paris, 1979, s. 447.

¹⁷ Ib. s. 444f.

¹⁸ Beauvoir använder begreppet ”roman à thèse”.

¹⁹ Ib. s. 447.

²⁰ Ib. s. 455.

²¹ ”je suis dans un autre monde ; bien sûr, je reste moi, mais je m'oublie ; je m'identifie avec le héros du roman ou avec l'auteur de l'autobiographie ; son monde avec ses valeurs, ses couleurs devient mon monde à moi.” Ib.

²² ”Je pense qu'une des tâches de l'écrivain, c'est de briser la séparation au point où nous sommes le plus singuliers”. Ib. s. 456.

3. Tidigare forskning

I och med det stora forskningsmaterial som finns kring Beauvoirs liv och verk har urvalet behövt begränsas. I detta kapitel redovisas först de texter som diskuterar Beauvoir som litteraturteoretiker. Sedan görs en genomgång av den forskning som gjorts på *Mandarinerna*. Då den är mycket omfattande och inte alltid relevant för denna studie, har även det urvalet begränsats. Den forskning av *Mandarinerna* som redovisas berör i någon mån litteraturens roll i romanen. Uppsatsen tar i många avseenden avstamp från Toril Moi och Ulrika Björks arbeten, som i sin tur bygger vidare på den myckna tidigare forskning gjorts på Beauvoir.

Litteraturteoretikern Beauvoir

I *What Can Literature Do?* skriver Moi om Beauvoir's bidrag till en debatt 1964 mellan förespråkare av den "engagerade litteraturen" och försvarare av den "nya romanen".²³²⁴ I artikeln hävdar Moi att Beauvoir uttrycker en fenomenologisk förståelse av litteraturen, baserad på idén om att tal och skrift är så kallade talakter (speech acts). Litteraturen är ett sätt att avtäcka världen och existensen på så sätt att den avtäcker sanningar i världen.²⁵ Beauvoir menar att läsaren byter universum när den läser: "Literature overcomes existential separation and connects us to others. It does so by making me "taste" another life."²⁶ Läsaren får se hur världen ser ut för en annan människa utan att för den sakens skull bli mindre sig själv. Det är litteraturens mirakel.²⁷ I Moïs tolkning så är inte genre särskilt viktigt för Beauvoir. Litteratur skapas när en författare lyckas visa sanningen om sin värld, om sin relation till världen. "Since all a writer can do is to show us the world he or she sees, we are always in the writer's universe, regardless of genre and style."²⁸

Beauvoirs syn på totaliteten, menar Moi, går ut på att den existerar för oss alla, att vi alla har precis kunskap om den. Men då vi alla befinner oss i vår egen, unika situation så kommer vi aldrig kunna begripa världen som den totalitet den är. Alla ser på världen utifrån sin egen position, olik alla andras. Enda sättet att se världen från någon annans position, är genom litteraturen. Vi är separerade, men kan som läsare identifiera oss med karaktärer eller författare, och därmed för en kort stund uppta den plats i världen som författaren tar."²⁹

²³ Moi avhandlar alltså ståndpunkter tagna av Beauvoir tio år efter utgivningen av *Mandarinerna*. Något jag har tagit i beaktning då hennes uppfattning kan ha hunnit förändrats på den här tiden.

²⁴ Den text av Beauvoir som Moi utgår från i denna artikel heter "Que peut la littérature?". Den har aldrig återutgivits och gick därför tyvärr inte att få tag på.

²⁵ Moi 2009, s. 191.

²⁶ Ib. s. 193.

²⁷ Ib. s. 194.

²⁸ Ib.

²⁹ Ib. s. 192ff.

I *The Adventure of Reading* skriver Toril Moi om filosofiskt läsande. Hon inspireras av Stanley Cavell och Beauvoir för att konstatera att läsaren behöver låta det skönlitterära verket lära denne hur det skall läsas. Moi påpekar att Beauvoir i första hand vände sig till litteraturen när hon stod inför ett filosofiskt problem. Hon förklarar varför Beauvoir hellre skrev romaner: "For Beauvoir, a philosophical essay doesn't draw the reader in the same way, doesn't produce the sense of experience that literature offers."³⁰ Men för att denna upplevelse ska kunna skapas, ställs också krav på läsaren. Denne måste vara öppensinnad och redo att ge sig in till fullo i det äventyr som romanen bjuder in till. Både läsaren och författaren måste anstränga sig. Romanen måste hålla god kvalitet, ha förmågan att absorbera läsaren och föra in denne i sin värld. "For Beauvoir, then, a good novel had to have the power to absorb, to hold and bewitch, to transport the reader into its world, to make him or her not so much take the fiction for reality, as to be able to experience the fiction as deeply as reality, while full well knowing that it is fiction."³¹ Detta är också vad som skiljer litteraturen från filosofin. Precis som denna uppsats diskuterar Moi alltså Beauvoir som litteraturteoretiker, om än med en annan utgångspunkt och utan att analysera *Mandarinerna*.

I sin avhandling *Poetics of Subjectivity* skriver Ulrika Björk om vad hon kallar för Beauvoirs poetik. Poetiken består av "her philosophical and technical descriptions of how a literary work can reveal subjectivity by expressing what is universal in experience from the point of view of a singular, unique historical situation or perspective."³² Ulrika Björk vill sticka håll på myten om att Beauvoir avfärdade filosofin för litteraturens skull. Hon visar hur Beauvoir helt enkelt förespråkade denna form av filosoferande på grund av hennes förståelse av den mänskliga existensen.³³ Det beror på Beauvoirs önskan: "to evoke existence by communicating what is unique in her own experience in relation to its universal structures, such as intersubjectivity or temporality."³⁴ Litteraturen är kapabel att uttrycka existensens universalitet och livets tvetydighet i konkreta, singulära exempel.³⁵ Dessutom, genom att använda sig av flera karaktärer kan litteraturen tala inte bara om ett liv utan också om allt som omger det.³⁶ Till skillnad från denna uppsats undersöker Björk främst *varför* Beauvoir vänder sig till litteraturen för att uttrycka filosofiska idéer. Dessutom använder sig Björk av ett annat material.

³⁰ Toril Moi "The Adventure of Reading: Literature and Philosophy, Cavell and Beauvoir." *Literature and Theology*, vol. 25, no. 2, 2011, s. 133.

³¹ Ib. s. 134.

³² Björk, s. 157.

³³ Ib. s. 126.

³⁴ Ib. s. 148.

³⁵ Ib.

³⁶ Ib. s. 151.

Forskning på *Mandarinerna*

I *Acknowledging the Other: Reading, Writing, and Living in 'The Mandarins'* utvecklar Toril Moi Beauvoirs syn på vår relation till den Andre. Moi menar att: "The Mandarins wants us to recognize that our existence is fundamentally interwoven with that of others."³⁷ Även skrivandet och läsandet är djupt förbundet till den andre. Men för att läsakten ska bli fulländad måste läsaren låta sig dras med i historien som romanen påbjuder. Den måste låta sig förtrollas för att få uppleva berättelsens karaktärer och händelser som riktiga.³⁸ Enbart så uppnås det *litteraturens mirakel* som tidigare nämnts, där vi kan se världen ur en annan människas position.³⁹ Skrivakten är ett utforskande, ett försök att förstå och kommunicera med den andre. För Beauvoir är skrivandet "an appeal to others, understood not as objects, but as freedoms, subjects."⁴⁰ Den här uppsatsen ämnar delvis utveckla Moïs analys av skrivande och läsande i *Mandarinerna*, inte minst i dess relation till den andre. Moïs artikel har dock en annan utgångspunkt och berör endast översiktligt det som är denna uppsats huvudsakliga fokus.

I *Les Mandarins, les clés pour se dire* resonerar Anne Strasser kring huruvida *Mandarinerna* kan läsas självbiografiskt och som en nyckelroman. Angående litteraturens roll konstaterar Strasser att Beauvoir "aldrig uppfattat skrivandet som en enskild praktik som sker isolerad från världen."⁴¹ Artikeln skiljer sig från denna uppsats då den främst avhandlar de självbiografiska inslagen i *Mandarinerna*.

Contradictions of Freedom är en essäsamling som undersöker filosofiska idéer i *Mandarinerna*. Efter en historisk inledning och bakgrund skriven av bokens redaktörer bidrar olika forskare med essäer som har olika ingångar till romanen. Två av dessa är relevanta för denna uppsats och den första är "Salon hunters: The Impasse Facing French Intellectuals" där Peg Brand skriver om Beauvoirs konsteori: "[A] unified philosophy of art can be constructed by unearthing shards of evidence that fit together into a cohesive whole."⁴² Hon använder sig av *Mandarinerna*, *Det Andra könet* och *För en tvetydighetens moral*. Hon börjar med att ta upp

³⁷ Toril Moi "Acknowledging the Other: Reading, Writing, and Living in *The Mandarins*" *Yale French Studies: Existentialism, 70 Years After* nr 135 & 136, red. du Graf, Lauren, Elsky, Julia och Fauré, Clémentine, Yale University Press: New Haven, Connecticut, 2019, s. 102.

³⁸ Ib. s. 114f.

³⁹ Ett resonemang som liknar det som Moi förde i *The Adventure of Reading*. Ib. s. 108.

⁴⁰ Ib. s. 111.

⁴¹ "n'a jamais conçu l'écriture comme une pratique solitaire et isolée du monde." Anne Strasser "Les Mandarins, les clés pour se dire" red. Glinoe, Anthony och Lacroix, Michel. *Romans à clés, les ambivalences du réel*, Presses Universitaires de Liège, 2014. Hämtad från : <https://books.openedition.org/pulg/2293?lang=fr> (2021-06-09).

⁴² Peg Brand "Salon-hunters: The Impasse Facing French Intellectuals", *The contradictions of freedom. Philosophical essays on Simone de Beauvoir's 'The Mandarins'*, red. Scholz, Sally J. & Mussett, Shannon M., State University of New York Press: Albany, 2005, s. 211.

Beauvoirs inställning att konst kan hjälpa människor att ställas ansikte mot ansikte med sanningen. Den typen av verk kan leda mot självmedvetenhet, ett mer korrekt beteende och därmed genuin frihet. Men den kan också leda åt motsatt håll. "When created incorrectly, they serve to glorify their maker and may lead others to unethical ends."⁴³ Brand skriver om hur Beauvoir menar att franska intellektuella befinner sig i ett dödläge, de har valet mellan handling eller passivitet.⁴⁴

Brand hävdar att: "[Beauvoir] believes in a theory of art predicated on social responsibility and [...] she suggests artists engage in such a valuable form of creativity."⁴⁵ Det finns en form av humanistiskt skrivande där författaren engagerar sig i andra människors problem, gör dem till sina egna och letar efter en lösning. Den arbetar för engagemang och mot tystnad. Brand menar att Beauvoir kombinerar idén om konst för konstens skull och idén om den engagerade litteraturen i sin konstteori. "Cast in historical terms within the subdiscipline of aesthetics, this is the well-known choice between aestheticism and humanism."⁴⁶ Brands studie och denna uppsats har en liknande utgångspunkt. Brand utgår dock från delvis andra texter, använder sig av ett vidare koncept och gör en mer översiktlig undersökning.

Det andra relevanta bidraget i *Contradictions of Freedom* är Ursula Tidds "Testimony, 'Historicity', and the Intellectual in Simone de Beauvoir's 'The Mandarins'". Där skriver hon om hur Beauvoir problematiserar begrepp som sanningssägande, vittnesmål och den intellektuelles roll i *Mandarinerna*. Tidd avhandlar också hur minnet av det just avslutade kriget påverkar karaktärerna och deras utveckling. De intellektuella befinner sig i en etisk kris, som också involverar litteraturens roll. Det faktum att Henri till slut väljer att stanna i Frankrike så att han kan fortsätta både engagera sig politiskt och skriva visar på ett ömsesidigt beroende mellan litteraturen och politiken. Tidd skriver: "The Mandarins demonstrates that literature must resist its own deathly silencing but only through its ethico-political commitment."⁴⁷ Hon menar också att Adornos berömda devis "[a]fter Auschwitz, it is no longer possible to write poems" får genklang i romanen. Men det får också hans senare förtydligande av citatet, nämligen att litteraturen måste göra motstånd mot detta.⁴⁸ Tidd är i artikeln inne på teman som

⁴³ Ib.

⁴⁴ Ib.

⁴⁵ Ib. s. 215.

⁴⁶ Ib. s. 225.

⁴⁷ Ursula Tidd "Testimony, 'Historicity', and the Intellectual in Simone de Beauvoir's *The Mandarins*", *The contradictions of freedom. Philosophical essays on Simone de Beauvoir's The Mandarins*, red. Scholz, Sally J. & Mussett, Shannon M., State University of New York Press: Albany, 2005, s. 100f.

⁴⁸ Ib.

har beröringspunkter med denna uppsats. Hon analyserar dock främst den intellektuelles roll och med en annan utgångspunkt än denna studie.

4. Teoretisk och idéhistorisk bakgrund

Då denna uppsats är en idéanalytisk studie av *Mandarinerna* och två essäer av Simone de Beauvoir är det på sin plats att översiktligt gå igenom de idéströmningar som texterna är situerade i.

Enligt Gisèle Sapiro i *The Writer's Responsibility in France* präglades det franska litterära livet i mitten av 1900-talet i hög grad av det nyligen avslutade kriget. Rättegångar hölls mot de författare som ansågs ha hjälpt nazisterna. Frågan om en författares sociala ansvar – och litteraturens kapacitet att faktiskt påverka samhället – ställdes i dessa rättegångar på sin spets.⁴⁹ Som Sapiro skriver: "The conception of the writer's responsibility implied the widespread idea that literature can generate social effects, that it can be a cause."⁵⁰ Ett särskilt uppmärksammat fall var rättegången mot författaren Robert Brasillach som dömdes till döden för att ha fraterniserat med fienden. Detta upprörde många intellektuella och en namninsamling startades till Brasillachs försvar.⁵¹

Beauvoir skrev dock inte under namninsamlingen för Brasillach. Hon ansåg att ord väger lika tungt som handlingar, att det därmed var rimligt att en författare ställdes inför rätta för det den skrivit. Som Beauvoir skrev i sina memoarer, så menade hon att ord kan vara lika dödliga som en gaskammare.⁵² Hon en del av en generation författare som varit engagerade i Motståndsrörelsen under andra världskriget och för vilka författarens moraliska ansvar blev mycket viktigt. Sapiro betonar vikten av dessa erfarenheter för deras syn på världen: "[T]hey valued the 'moral capital' they accumulated with their underground activity in order to compel recognition on the literary scene: the notion of the writer's responsibility."

Beauvoir var en del av den existentialistiska rörelsen, vars litteratursyn ofta förknippas med Jean-Paul Sartres texter om den engagerade litteraturen.⁵³ Inge Jonsson karakteriserar i *Idéer och teorier om ordens konst* den existentialistiska romanen med kännetecknen som realistisk teknik, naturalistiska ämnesval och framförallt: med motiv från "samtidens sociala verklighet". "Syftet med deras romankonst var [...], med Simone de Beauvoirs ord, 'att förstå det abstrakta konkret'. [...] [D]et väsentliga var att låta det typiska, det universellt giltiga

⁴⁹ Gisèle Sapiro, "The Writer's Responsibility in France." *French Politics, Culture and Society*, vol. 25, no. 1, 2007, s. 17.

⁵⁰ Ib. s. 6.

⁵¹ Ib. s. 21.

⁵² Ib.

⁵³ Ib. s. 20.

framträda.”⁵⁴ För existentialisterna går existensen före essensen och människan är dömd till frihet, enligt Johnsson.⁵⁵

Innebörden är att det hos människan inte finns någon ”natur” eller ”modell” för en skapare som det gör för en hantverkare som tillverkar ett föremål, utan människan skapar själv sitt ”väsende”, sin essens. Det betyder ett oerhört ansvar. Ingen människa kan skylla på någon eller något annat, hon är ansvarig för sig själv och därmed också för alla människor. Hennes val innebär nämligen också en värdering.⁵⁶

Men även om människan är dömd till frihet så tror inte Beauvoir på absolut frihet, enligt Eva Lundgren-Gothlin i förordet till *För en tvetydighetens moral*. Människans situation kan nämligen innebära hinder för frihetens förverkligande. I de sammanhang där människan har kunnat bestämma själv och trots det gett upp sin frihet så styrs hon av ond tro. Detta sker exempelvis om man lurar sig själv att se sin situation som naturgiven och oomkullrunkelig.⁵⁷ Ond tro är en flykt från människans livsvillkor och det ansvar som medföljer, det är en förnekelse av den mänskliga existensen.⁵⁸ Grunden för etiken och moralen är att människan tar på sig friheten.⁵⁹ Beauvoir menar att man inte kan bli en fri människa om man inte möter och bekräftas som fri av andra, och i sin tur bekräftar dem som fria. ”Det enda etiskt rätta är därmed, om man nu har möjlighet till det, att erkänna och arbeta för både sin egen frihet och den andra människans frihet.”⁶⁰

Beauvoir använder sig av begreppet tvetydighet för att definiera människans villkor, och i *För en tvetydighetens moral* utvecklar hon sitt resonemang. Det som skiljer människor från djur är att vi lever, men vet att vi ska dö. ”Denna tragiska dubbelhet som växter och djur endast genomlever, den upplever människan, hon tänker den.”⁶¹ Alla människor har alltid upplevt denna ”tragiska tvetydighet”, men de flesta filosofer har försökt dölja den. De har på olika sätt försökt förneka döden.⁶² Beauvoir konstaterar att existentialismen redan från början definierade sig som en tvetydighetens filosofi, det är en grundläggande definition av människans existens. Vi bör acceptera den tragiska tvetydigheten trots den ångest den medför,

⁵⁴ Inge Jonsson, *Idéer och teorier om ordens konst. Från Platon till strukturalismen*, Liber Förlag, Lund, 1983, s.187.

⁵⁵ Ib. s.186.

⁵⁶ Ib.

⁵⁷ ”Förord”, Eva Lundgren-Gothlin, Simone de Beauvoir, *För en tvetydighetens moral*, övers. Mats Rosengren, Andra upplagan, Daidalos: Göteborg, 2018 [orig. 1947], s. 24.

⁵⁸ Ib. s. 22f.

⁵⁹ Ib. s. 22.

⁶⁰ Ib. s. 25.

⁶¹ Simone de Beauvoir, *För en tvetydighetens moral*, övers. Mats Rosengren, Andra upplagan, Daidalos: Göteborg, 2018 [orig. 1947], s. 35.

⁶² Ib. s. 36.

för det är först då vi kan leva autentiskt: ”Det är i kunskapen om vårt livs autentiska villkor som vi måste hämta kraft att leva och skäl att handla.”⁶³

Esteticismen

Utöver existentialismen finns det även en annan stark strömning representerad i romanen, nämligen esteticismen. Så som Brand påvisar står slaget om litteraturen i *Mandarinerna*, grovt uthugget, mellan esteticismen och den engagerade litteraturen.⁶⁴ Esteticismen står, enligt *Nationalencyklopedin*, för ett synsätt där estetiska kvaliteter och upplevelsen av dem prioriteras. De kommer före eventuella moraliska, sociala eller religiösa invändningar.⁶⁵ Esteticismen kopplas ofta ihop med parollen ”l’art pour l’art” (konst för konstens skull). Enligt denna devis är ”varje utomestetiskt syftemål, t.ex. av politisk, social, moralisk eller religiös natur, [...] ett svek mot konsten och äventyrar dess renhet.”⁶⁶ ”Konst för konstens skull” dominerade länge den litterära debatten i Frankrike.⁶⁷ Enligt Sapiro satte dess förespråkare värden som skönhet, opartiskhet och uppriktighet främst. En författare bör undersöka världen objektivt likt en vetenskapsman. ”The theory of ‘art for art’s sake’ considered literature not as a cause but an effect, as nothing but the mirror of society, its reflection and expression.”⁶⁸ Därmed kan inte författare hållas ansvariga för samhällets problem.⁶⁹

⁶³ Ib. s. 38.

⁶⁴ Brand, s. 225.

⁶⁵ *Nationalencyklopedin*, esteticism.

<http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/esteticism> (hämtad 2021-06-12).

⁶⁶ *Nationalencyklopedin*, l’art pour l’art.

<http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/l-art-pour-l-art> (hämtad 2021-06-12).

⁶⁷ Sapiro, s. 19f.

⁶⁸ Ib. s. 6.

⁶⁹ Ib.

5. Analys

Scriassine och litteraturens död

Det tar bara en sida, sedan börjar diskussionen om litteratur i *Mandarinerna*. Det är den första julen efter Paris frigörelse, och det är fest. Med ett söndertrasat Frankrike i mitten på den spelplan där Sovjet och USA tävlar om utrymmet har den politiskt engagerade författaren inte en lugn stund. Scriassine predikar för Anne om den franska litteraturens undergång. Han menar att Frankrikes intellektuella befinner sig i en återvändsgränd: "[D]eras konst, deras tänkande bibehåller bara sin betydelse om en viss civilisation kan upprätthållas; och om de vill rädda den, kommer de inte ha något kvar att ge vare sig till konsten eller tänkandet."⁷⁰ Situationen för de intellektuella har förändrats sedan andra världskriget och hela den fria, europeiska civilisationen står nu på spel, menar han. Lyckas man inte rädda den kommer konsten inte kunna leva vidare. Därför behöver de franska intellektuella engagera sig i en kamp som kommer kräva allt från dem. Skulle de fuska och skriva ändå kommer "deras verk att vara avskurna från verkligheten och nekas all framtid; det kommer vara blindas arbeten, lika nedslående som alexandriner."⁷¹ Vi märker här att Scriassines utgångspunkt är att bra böcker skrivs av författare engagerade i sin samtid, kopplade till verkligheten: endast dessa kan ha bäring i framtiden. Scriassine upphöjer Annes man Dubreuilhs engagerade skrivande till ett litterärt ideal, han anser honom till och med vara en av tidens största författare. Vad som är så fantastiskt med hans verk är att "han har lyckats förena höga ambitioner med en revolutionär inspiration."⁷² Men Scriassine menar att tiden för det är över, Dubreuilh kommer att ha slutat skriva inom ett år.⁷³

Brand menar att Scriassine här presenterar de två opponerande kreativa val som fungerar som romanens stomme. De intellektuella står inför en återvändsgränd, och måste välja mellan det politiska engagemanget som förbättrar samhället eller den avpolitiserade konsten. "On this strict dichotomy, [art] has no aim other than the delight and pleasure taken in the pure aesthetic activity of the enterprise. Beauvoir invokes the classic, historical distinction between the aesthetic response to art (aestheticism: art for its own sake) and its nonaesthetic counterpart."⁷⁴ Men även om Scriassine tydligt fördömer *samtida* konst så fördömer han inte

⁷⁰ "[L]eur art, leur pensée ne garderont un sens que si une certaine civilisation réussit à se maintenir ; et s'ils veulent la sauver, il ne leur restera plus rien à donner à l'art ni à la pensée" Beauvoir 1954a, s. 54.

⁷¹ "leurs œuvres seront coupées de la réalité et privées de tout avenir ; ce seront des travaux d'aveugles, aussi navrants que la poésie des alexandrins". Ib. s. 58.

⁷² "il a su concilier de hautes exigences avec une inspiration révolutionnaire". Ib. s. 55.

⁷³ Ib. s. 59.

⁷⁴ Brand, s. 212ff.

konsten som helhet. Dubreuilhs politiska romaner har exempelvis varit viktiga, men kan inte likställas med det politiska engagemang som Scriassine nu menar krävs.

Anne och den ideala romanen

Anne skakas av vad Scriassine säger, och är oroad för att Dubreuilh ska ge upp skrivandet. När hon tar upp det med honom på vägen hem från festen bekräftar han hennes oro. En bok mer eller mindre, vad spelar det för roll, resonerar han. Man skriver inte för skrivandets skull, och här och nu är politiken och den förestående revolutionen det allra viktigaste. Anne svarar: ”Men det bästa sättet som ni har att tjäna revolutionen, det är att skriva era böcker.”⁷⁵ Även om Dubreuilh och Anne uttrycker olika syn på vad litteraturen kan spela för roll i detta är de överens om att engagemang i någon form är omistligt. Där Dubreuilh likt Scriassine menar att politisk aktion ersätter skrivandet, tycks Anne ha mycket större tilltro till litteraturens kapacitet. Hon ifrågasätter inte att revolutionen är viktigast utan menar att litteraturen är det bästa sättet att verka för den. Brand menar att Anne står för en ”compromise theory of art” då hon placerar sig mitt emellan extremerna i dikotomin tidigare upprättad av Scriassine.⁷⁶ ”She advocates good literature also gives rise to worthwhile political action.”⁷⁷

Dubreuilh tvivlar dock på detta: ”Det finns en massa saker som måste stoppas, innan man kan roa sig med att skriva böcker som ingen kanske någonsin läser”.⁷⁸ Han ger prov på en mycket mer krass syn på vad litteraturen är kapabel till. När Anne påpekar att en värld utan litteratur vore en fruktansvärt sorglig plats, svarar Dubreuilh att det finns många människor för vilka litteraturen inte betyder någonting. I svåra perioder, har människor för mycket annat att tänka på, menar han.⁷⁹ Men för Anne är litteraturen livsnödvändig, och hon insisterar på att Dubreuilh ska skriva då hon menar att hans böcker för med sig något unikt till deras läsare. Anne beskriver hans verk så här:

Dubreuilh gav intrycket av att skriva nyckfullt, enbart för sitt eget nöje, om helt och hållet lättsinniga saker: ändå finner man sig, sista bladet vänt, skakad av ilska, äckel, revolt, man vill ändra på saker och ting. När man läser vissa delar av hans bok, skulle man kunna ta honom för en ren estet: han har smak

⁷⁵ Anne niar sin man, trots att de är gifta. “Mais le meilleur moyen que vous ayez de servir la révolution, c'est d'écrire vos livres.” Beauvoir 1954a, s. 65.

⁷⁶ Ib. s. 224.

⁷⁷ Ib. s. 214.

⁷⁸ “Il y a un tas des choses qu'il faut empêcher, avant de s'amuser à écrire des livres que personne ne lira peut-être jamais”. Ib. s. 66.

⁷⁹ Ib.

för orden; och han intresserar sig utan baktanke för regn och vackert väder, för kärlekens och slumpens spel, för allt; det är bara det att han inte stannar vid det: plötsligt finner man sig inkastad i folkhopen och alla deras problem angår en.⁸⁰

Anne uttrycker här en tydlig värdering om vad god litteratur innebär. Hon börjar med att exemplifiera de egenskaper som gör att man skulle kunna ta Dubreuilh för en ren och skär estet (intresse för regn, kärlek). Men det är det faktum att han efter dessa beskrivningar tar sin läsare vidare, fyller denne med ilska, revolt och förändringslusta, som gör honom till en så stor författare. Även Anne uttrycker sin syn på litteraturen i en dikotomi. Å ena sidan esteten som enbart skriver lättsamt och obrytt, å andra sidan författaren som tar dig vidare därifrån; som kastar in dig i folkhopen och gör dig engagerad i deras problem. Skillnaden mot Scriassines dikotomi är att den engagerade litteraturen här faktiskt kan göra politisk skillnad.

Anne fortsätter med att förklara varför Dubreuilh skriver som han gör. "Det finns inget avstånd mellan hans politiska idéer och hans känslor. Det är för att han älskar livet så mycket som han vill att alla människor ska få sin beskärda del av det; och eftersom han älskar människorna så är han passionerad kring allt som har med deras liv att göra."⁸¹ Politik och känslor blir till ett, och detta på grund av en humanism, en människokärlek. Anne likställer kärleken till livet med viljan att alla människor ska få ta del av dess glädjeämnen. Den är ihopvävd med intresset för andra människor och deras problem. När Anne läser vill hon bli indragen i historien som berättas, hon vill läsa om det vackra i livet. Men hon vill också känna med människorna hon möter i romanerna, hon vill engageras av historien. Att litteraturen enbart är vacker räcker inte, då blir det den lättsamma estets torftiga verk. Litteraturen måste också engagera. Brand menar att Dubreuilh skriver för förbättra mänskligheten: "[S]uch writing can affect other people by bringing about more individual freedom and ethical behavior on their part, resulting in the overall improvement of society."⁸² Likt en form av humanism använder Dubreuilh litteraturen för att hjälpa andra människor.

⁸⁰"Dubreuilh donnait l'impression d'écrire capricieusement, pour son seul plaisir, des choses tout à fait gratuites : et pourtant, le livre fermé, on se retrouvait bouleversée de colère, de dégoût, de révolte, on voulait que les choses changent. A lire certains passages de son livre, on l'aurait pris pour un pur esthète : il a le goût des mots ; et il s'intéresse sans arrière-pensée à la pluie et au beau temps, aux jeux de l'amour et du hasard, à tout ; seulement il n'en reste pas là: soudain vous vous trouvez jeté dans la foule des hommes et tous leurs problèmes vous concernent." Ib. s. 73.

⁸¹"Entre sa pensée politique et ses émotions il n'y a pas de distance. C'est parce qu'il aime tant la vie qu'il veut que tous les hommes en aient largement leur part ; et parce qu'il aime les hommes, tout ce qui appartient à leur vie le passionne." Ib.

⁸² Brand, s. 215.

Skrivandet och den andre

I romanens inledning är Henri full av tillförsikt inför framtiden. Han är en framgångsrik författare och skrivandet känns okomplicerat och självklart. Men Annes dotter Nadine ifrågasätter hans vilja att skriva nya böcker. Det finns redan så många och fantastiska romaner, varför skriva fler? Henri påvisar då betydelsen av att var och en har sin unika position i världen. ”Man har inte exakt samma saker att säga som de andra: man har sitt eget liv, sin egen relation till tingen, till orden.”⁸³ Författaren bidrar med sitt unika perspektiv på tillvaron. För Henri är skrivandet också meningsskapande: ”Han föreställde sig inte att man skulle läsa hans böcker för alltid, och trots det kände han sig som en del av evigheten när han skrev; det han lyckades gjuta in i orden tycktes honom räddat”.⁸⁴ Skrivandet tycks vara mycket tröstande för Henri, och ett sätt att föreviga det förgängliga. När Henri läser recensioner och läsarbrev så fascinerar han över hur hans ord har kunnat beröra alla dessa människor. ”Om andra människor inte betyder något, då är skrivandet meningslöst. Men om de betyder något är det fantastiskt att med ord stimulera deras vänskap, deras förtroende; det är enormt att höra sina egna ord få genklang i dem.”⁸⁵ Henri anser att skrivandet måste ske i relation till andra människor, en författare kan inte vara likgiltig gentemot resten av världen. Som Toril Moi konstaterar: “[Henris] joy [...] expresses a dream of response as friendship, and also a dream of a world in which there are others whose judgments and responses make our own actions meaningful.”⁸⁶ Det är i relationen till den andre som skrivandet får mening.

Henri blir mycket berörd när hans vän Lambert, en ung man med överklassbakgrund, berättar att han läst Henris roman i ett streck, utan att kunna sluta. Det var så som Henri hade drömt om att läsas, i ett svep av en ung människa, receptiv för det han har att säga. Att bli läst så gör skrivandet värt det.⁸⁷ Lambert beundrar Henri och frågar honom ofta om råd. Efter ett samtal mellan de båda där Lambert med hjälp av Henri kunnat ta ett svårt beslut, säger han att det finns så många andra ungdomar i samma sits som verkligen skulle behöva hans hjälp. Han uppmuntrar Henri att dela med sig av sin livserfarenhet genom sitt skrivande snarare än att hålla på med politik. ”[D]u bryr dig om saker, du tror på värden. Så du borde visa oss vad det finns som är värt att älska på denna jord. Och göra den lite mer beboelig genom att skriva

⁸³ ”On n’a pas tout à fait les mêmes choses à dire que les autres : on a sa vie à soi, ses rapports à soi avec les choses, avec les mots.” Beauvoir 1954a, s. 154.

⁸⁴ ”Il ne s’imaginait pas qu’on le lirait éternellement, et pourtant quand il écrivait, il se sentait installé dans l’éternité ; ce qu’il réussissait à couler dans des mots lui semblait sauvé”. Ib.

⁸⁵ ”Si les autres ne comptent pas, ça n’a pas de sens d’écrire. Mais s’ils comptent, c’est énorme de susciter par des mots leur amitié, leur confiance ; c’est énorme d’entendre résonner en eux ses pensées à soi.” Ib. s. 170.

⁸⁶ Moi, 2019, s. 106.

⁸⁷ Beauvoir 1954a, s. 168.

vakra böcker. Det tycks mig vara det som är litteraturens roll.”⁸⁸ Lambert vill läsa böcker som ger livslust. Även det sorgliga blir gladare när det blir konst, det liksom berättigas. Lambert vill inte att Henri ska glömma att han i första hand är en författare.⁸⁹ De diskuterar Henris reportage från Portugal, och Lambert beklagar sig över att de är så annorlunda jämfört med hur Henri skrev förr. Henri invänder att all den misär han såg där fick honom att tappa lusten att beskriva det vakra portugisiska landskapet. Men Lambert ger sig inte, man måste få tala om vakra ting oavsett om det finns människor som lider.

’[V]i var med i Motståndsrörelsen för att försvara individen, dennes rätt att vara sig själv och att vara lycklig; det är dags att skörda det vi sått.’
— Det olyckliga är att denna rättighet är tomma ord för ett antal miljarder individer’, säger Henri. [---]
— Så var och en måste vänta tills alla är lyckliga innan de själva får försöka vara det? säger Lambert. ’Konsten och litteraturen, är de uppskjutna till guldåldern? Ändå är det precis nu som vi skulle behöva dem.’⁹⁰

Lambert återkommer flera gånger till hur litteraturen till skillnad från politiken faktiskt bryr sig om individen.⁹¹ Denne måste kunna få vara lycklig även om alla människor inte är det. Hans retoriska fråga kring om litteraturen är uppskjuten till guldåldern implicerar det orimliga i påståendet. Lyckan och litteraturen går här hand i hand. Lamberts ord lämnar inte Henri oberörd. Han påminns om sina gamla drömmar, om att det är författare han i första hand vill vara. Det stämmer att han hade velat säga mer om Portugal. Hans dokumentära, journalistiska texter har inte kunnat uttrycka allt han sett och upplevt. Egentligen skulle Henri vilja skriva en lycklig roman, utan att bekymra sig om politik. Han bestämmer sig, han ska skriva ”[e]n alldeles lättsinnig roman, där jag berättar saker för mitt eget höga nöjes skull.”⁹² Vi ser här hur Henri använder samma ord som Anne använde för att beskriva vad Dubreuilhs författarskap *inte* är.

⁸⁸ “Mais tu tiens à des choses, tu crois à des valeurs. Alors tu devrais nous montrer ce qu’il y a d’aimable sur cette terre. Et aussi la rendre un peu plus habitable en écrivant des beaux livres. Il me semble que c’est ça le rôle de la littérature.” Ib. s. 227.

⁸⁹ Ib. s. 227f.

⁹⁰ “[O]n a fait de la Résistance pour défendre l’individu, son droit à être lui-même et à être heureux ; il est temps de récolter ce qu’on a semé. — Le malheur, c’est qu’il y a quelques milliards d’individus pour qui ce droit reste lettre morte », dit Henri. [---] — Alors chacun doit attendre que tout le monde soit heureux avant d’essayer de l’être ? Dit Lambert. L’art et la littérature, c’est renvoyé à l’âge d’or ? Pourtant c’est justement maintenant qu’on en aurait besoin ?” Ib. s. 228.

⁹¹ Se exempelvis ib. s. 225, 429.

⁹² “En faite, réprit-il, je suis justement en train d’écrire un roman selon ton cœur. Un roman tout à fait gratuit, où je raconte des trucs pour mon seul plaisir.” Ib. s. 229.

Resonemanget om att det finns saker som journalistiken inte kan berätta liknar det som Beauvoir är inne på i *Litteratur & Metafysik*. Där konstaterar hon att verkligheten har för många nyanser för att kunna skildras korrekt av facktexter.⁹³ På samma sätt har Henri här tvingats utelämna delar av sin upplevelse från Portugal, då han inte skildrat den skönlitterärt. Även i ”Mon expérience d’écrivain” skriver Beauvoir om skillnaden i läsupplevelsen av ett dokumentärt och ett skönlitterärt verk. Hon menar där att läsaren till ett dokumentärt verk stannar kvar i sin egen verklighet medan läsaren av skönlitteratur förflyttas.⁹⁴

Att skriva eller inte skriva

Längre in i romanen funderar Henri på att flytta ut på landet, ge upp alla sina engagemang och koncentrera sig på att skriva den där lättsinniga romanen. Han har börjat tvivla på om det överhuvudtaget är någon poäng med att engagera sig politiskt. Alla kommer ju ändå dö, förr eller senare. Varför skulle han då inte kunna få ägna sin tid på jorden åt sin egen lycka?⁹⁵ Han inser dock snart att han avskuren från omvärlden inte skulle ha något att skriva om: ”Att återskapa det förflutna, bevara nuet med hjälp ord, det är allt vackert: men det går bara genom att berätta för andra människor; det är bara meningsfullt om det förflutna, om nuet, om livet är viktigt. Om den här världen inte betyder någonting, om de andra människorna inte räknas, vad ska man då skriva för?” Författaren måste skriva i världen, till människorna, annars är det ingen poäng med att skriva. Om Henri lämnar allt och slutar engagera sig för världen runt omkring kommer han inte ha något mer att skriva om.

Men även om han stannar, är det försvarbart att ägna sig åt litteratur när krig och misär tar över jorden? ”Ryssarna höll på att vandalisera Berlin, kriget fullbordades och ett annat började: hur kunde man då roa sig med att berätta historier som aldrig har hänt?”⁹⁶ Med denna jämförelse låter litteraturen futtig och meningslös, en känsla som följt Henri sedan resan till Portugal. Han tänker tillbaka på de små ljusen längs floden Tajo: ”man kan inte göra sig nöjet att beskriva dem när man vet att de lyser upp en stad som svälter.”⁹⁷ Henri bestämmer sig för att ge upp skrivandet helt och hållet för att istället koncentrera sig på politiken. Litteraturen är här alltså *inte* lika med politiskt engagemang. Skrivandet är inte nog för att arbeta för andras

⁹³ Beauvoir, 2012 [org. 1946], s. 136.

⁹⁴ Beauvoir, 1979, s. 455.

⁹⁵ Récupérer le passé, sauver le présent avec des mots, c'est bien joli : mais ça peut se faire qu'en racontant aux autres ; ça n'a de sens que si le passé, si le présent, si la vie pèsent lourd. Si ce monde n'a pas d'importance, si les autres hommes ne comptent pas, à quoi bon écrire ?” Beauvoir, 1954a, s. 239

⁹⁶ “Les russes étaient en train de saccager Berlin, la guerre s'achevait ou une autre commençait : comment pouvait-on s'amuser à raconter des histoires qui ne sont jamais arrivés ?” Ib. s. 263.

⁹⁷ “on ne peut pas se plaire à les décrire quand on sait qu'elles éclairent une ville qui crève de faim”. Ib. s. 264.

frihet, oavsett om den är lättsinnig eller engagerad. Dess syfte är inte att förändra samhället utan snarare att underhålla och stärka individen.

Ute på cykelsemester med Anne och Dubreuilh får Henri frågan om varför han har gett upp skrivandet. Han ger då de portugisiska ljusen som exempel på varför han är avskräckt från att skriva. Hur kan han vackert beskriva dem när dess ljus faller på människor som går hungriga? Dubreuilh ser dock inte detta som ett skäl att låta bli att skriva. "Dessa ljus lyser för alla. Naturligtvis måste människor först och främst ha mat; men det är ingen idé att äta om man berövas allt det som gör livet värt att leva."⁹⁸ Dubreuilh menar att så länge dessa ting, dessa små ljus vid vattnet, räknas i våra liv så bör de också räknas i våra böcker.

Man skulle kunna tro att vänstern är dömd till en propagandalitteratur i vilken vartenda ord måste upplysa läsaren! [---] Så klart, om man gör något fantastiskt av de där små ljusen och glömmer bort vad de står för, då är man en skitstövel; men just precis; hitta ett sätt att prata om dem som inte är högeresteternas: låt oss känna både vad som är vackert med dem, och att de lyser upp förstäderna. Det är vad en vänsterlitteratur borde erbjuda [...].⁹⁹

Dubreuilh exemplifierar här två typer av litteratur som Beauvoir avhandlat i sina essäer. Propagandalitteraturen som han nämner inledningsvis minner starkt om tendensromanen som Beauvoir beskrev så negativt i *Mon expérience d'écrivain*; den som istället för att skildra "existensen i dess tvetydighet, dess motsägelser" försöker lära läsaren en läxa.¹⁰⁰ De portugisiska ljusen är ett bra exempel på denna tvetydighet. Dubreuilh menar att man kan skriva om dem utan att glömma vad de döljer. Även detta skriver Beauvoir om i *Mon expérience d'écrivain*: romanen kan skildra både det fantastiska och tragiska parallellt, utan att välja det ena framför det andra.¹⁰¹ Dubreuilhs resonemang påminner också om Annes beskrivning av hans verk. De handlar om lättsamma, vackra saker samtidigt som de engagerar läsarna i andra människors problem.¹⁰² Dubreuilhs citat ger också prov på ett antiideal: En författare vars verk

⁹⁸ "Ces lumières elles brillent pour tout le monde. Évidemment, il faut d'abord que les gens mangent ; mais ça ne sert à rien de manger si on vous supprime toutes les petites choses qui font l'agrément de la vie." Ib. s. 379.

⁹⁹ "On croirait que la gauche est condamnée à une littérature de propagande dont chaque mot doit édifier le lecteur ! Bien sûr, si on fait du merveilleux à propos de ces petites lumières en oubliant ce qu'elles signifient, on est un salaud ; mais justement : trouvez une manière d'en parler qui ne soit pas celle des esthètes de droite : faites sentir à la fois ce qu'elles ont de joli, et la lumière des faubourgs. C'est ça que devrait proposer une littérature de gauche[...]" Ib. s. 380.

¹⁰⁰ "l'existence dans ses ambiguïtés, dans ses contradictions." Beauvoir, 1979, s. 447.

¹⁰¹ Ib. s. 444f.

¹⁰² Beauvoir 1954a, s. 73.

bortsåg från misären, som enbart beskrev de små ljusen utan att ta hänsyn till vad de står för, vore en skitstövel.

Det bästa Henri skrivit

Efter Henris och Dubreuilhs samtal drömmer sig Henri iväg. Hans fantasier blir så småningom en pjäs. Den får namnet *Överlevande* och handlar om en kärlekshistoria under kriget. Nu är vi inne i romanens andra hälft. På premiären funderar Henri kring pjäsens tillkomst.

Han påmindes om en eftermiddag röd av solsken, vin och blodiga minnen; han hade velat rycka loss den ur denna augustimånad, rycka loss den ur tiden; han hade förlängt den med drömmier i vilka en historia hade spirat fram, och också idéer som han hade gjutit in i orden; han hade önskat att dessa ord, dessa idéer, denna historia blev levande: var denna tysta publik här för att ge dem liv?¹⁰³

Henri använde sig av en kombination av verklighet och dikt när han skrev sin pjäs, och förde in sina idéer i berättelsen. När publiken väl är på plats börjar pjäsen leva. Utan att lämna teatersalen har publiken sett världen ur en annan människans position: litteraturens mirakel har inträffat. Anne och Dubreuilh är djupt imponerade. Det är det bästa Henri någonsin skrivit, Anne säger: "det fanns ingen distans mellan intrigen och idéerna: det räckte med att vara uppmärksam på anekdoten, och pjäsens budskap påbjöds dig; eftersom dess mening infogades i en säregen och övertygande historia fanns där verklighetens rikedom."¹⁰⁴ Återigen beskrivs den bästa litteraturen som en där händelserna och idéerna blir ett, där de inte går att separera. Den enskilda människans berättelse blir en beskrivning av verkligheten med alla dess motsägelser och rikedom. Annes kommentar om att det inte finns någon distans mellan intrigen och idéerna i Henris pjäs liknar Beauvoirs resonemang i "Litteratur & Metafysik". Där betonar hon vikten av att litteraturen ska skildra individens relation till livet, inte färdigtänkta idéer eller ideologier då de skadar den fiktiva historiens utveckling. Hon skriver att det alltid finns en risk för "filosofins intrång" i romanen: "varje idé som är för klar, varje tes, varje lärosats som man försöker framställa genom fiktion skulle i detsamma förstöra dess verkan, ty de förräder sin upphovsman och skulle i samma ögonblick få den att framställa som fiktion."¹⁰⁵

¹⁰³ "Il se rappelait un après-midi rouge de soleil, de vin et de souvenirs sanglants ; il avait voulu l'arracher à ce mois d'août, l'arracher au temps ; il l'avait prolongé en rêveries d'où avaient germé une histoire, et aussi des idées qu'il avait coulées dans ces mots ; il avait souhaité que les mots, les idées, l'histoire deviennent vivants : cette muette assemblée était-elle là pour leur donner la vie ?" Beauvoir, Simone de, *Les Mandarins II*, Gallimard: Paris, 1954, s. 117.

¹⁰⁴ Ib. s. 184.

¹⁰⁵ Beauvoir 2012 [org. 1946], s. 137.

Detta är dock inte avgörande, allt handlar om konstnärens skicklighet.¹⁰⁶ I en skickligt skriven berättelse är idéerna ett med intrigen.

Lambert är däremot besviken på Henri som inte har hållit sitt löfte om att skriva en lättsinnig roman. Han gillar inte Henris pjäs, särskilt inte att den handlar om kriget.¹⁰⁷ Han tycker inte om när författare tror sig ha ett budskap utan vill att litteraturen ska vara vacker och poetisk.¹⁰⁸ Lambert är vilsen, och Henri funderar på vad han skulle kunna säga för att trösta och hjälpa honom. Sitt eget livs mening, hur kommunicerar man det?¹⁰⁹

'Lambert skulle behöva se världen med mina ögon.' Henri suckade. Det är vad litteraturen är till för: att visa hur man ser världen för andra människor; det var bara det att han hade försökt och han hade misslyckats. [...] Han hade velat skriva en lättsinnig bok: lättsinnig, utan krav, utan skäl, det är inte förvånande att han hade tappat modet så fort. Och han hade lovat sig själv att vara ärlig, men hade bara varit inställsam; han hade föresatt sig att tala om sig själv utan att placera sig varken i det förflutna eller nuet: men hans livs sanning fanns utanför honom, i händelserna, i människorna, i tingen; för att berätta om sig själv, måste man prata om allt det andra. [...] Där och då hade det passat honom att tänka att litteraturen inte längre betydde någonting, men det hade inte hindrat honom från att skriva en pjäs som han var nöjd med. En pjäs som utspelar sig någonstans, någon gång, som stod för något? Varför inte ta itu med en roman som utspelar sig någonstans, någon gång, som stod för något? Berätta en historia från samtiden där läsarna finner sina egna bekymmer och problem.¹¹⁰

Henri vill visa Lambert sin unika syn på världen, det som bara litteraturen kan. Som Moi skriver om i *What Can Literature Do?*, så menar Beauvoir att författaren visar hur den upplever

¹⁰⁶ Ib.

¹⁰⁷ Beauvoir 1954b, s. 125.

¹⁰⁸ Beauvoir 1954b, s. 301; Beauvoir 1954a, s. 425.

¹⁰⁹ Beauvoir 1954b, s. 430.

¹¹⁰ "[I]l faudrait amener Lambert à voir le monde avec mes yeux. » Henri soupira. C'est à ça que sert la littérature : montrer aux autres le monde comment on le voit ; seulement voilà : il avait essayé, et il avait échoué. [...] Il avait voulu écrire un livre gratuit : gratuit, sans nécessité, sans raison, pas étonnant qu'il s'en soit dégoûté si vite. Et il s'était promis d'être sincère, mais il n'avait été que complaisant ; il avait prétendu parler de lui sans se situer au passé ni au présent : alors que la vérité de sa vie était hors de lui, dans les événements, dans les gens, dans les choses ; pour parler de soi, il faut parler de tout le reste. [...] Sur le moment, ça l'avait arrangé de penser que la littérature n'avait plus de sens, mais ça n'avait pas empêché une pièce dont il était content. Une pièce datée, située, et qui signifiait quelque chose ? Pourquoi ne pas entreprendre un roman daté, situé, qui signifierait quelque chose ? Raconter une histoire d'aujourd'hui où ses lecteurs retrouveraient leurs soucis, leurs problèmes." Beauvoir 1954a, s. 430f.

världen, med sina ögon, med sin unika smak på läpparna.¹¹¹ Det stämmer väl överens med Henris resonemang om litteraturens syfte. Men för att tala om sig själv, måste man tala om de andra. Henris misstag var att han trodde sig kunna skriva en bok utan att placera den i världen. Han gjorde det misstag som Scriassine talade om i början av romanen, han skrev utan att ta hänsyn till vad som hände i resten av samhället. Det blev en blinda verk, likt alexandrinpoesi.¹¹² Men i sin pjäs hade han tagit världen i beaktning, den hade utspelat sig någonstans, någon gång. Med Dubreuilhs liknelse hade han skrivit om hur vackra ljusen är utan att glömma vad de belyser. Ett litterärt ideal framträder: Berättelser som utspelar sig någonstans, någon gång och som vill säga något.

I slutet av romanen planerar Nadine och Henri att flytta till Italien. Henri hamnar i den situation som han tidigare drömt om: fri från politiska engagemang med möjligheten att bo på landsbygden och skriva. Men när Nadine ger honom valet att ställa in deras flytt så väljer han slutligen att stanna i Frankrike och fortsätta engagera sig. ”I Porto Venere som i Paris, skulle hela jorden omge honom med all dess misär, dess brott, dess orättvisor. [...] Han skulle inte acceptera att säga för gott: allt händer utan mig.”¹¹³ Henri inser att han kommer bli inkastad i politiken igen om han stannar. Men tanken på att vara inaktiv, på att inte kunna göra något, inte kunna engagera sig kväver honom. I vilket fall som helst kommer kriget komma, och i ett kraschande plan vill han hellre vara pilot än passagerare.¹¹⁴ Han återkommer till sina tidigare resonemang om att skrivandet inte har någon mening om författaren inte befinner sig bland de människor den skriver om. Likt Beauvoir inser han att man inte kan bli en fri människa så länge man inte möter och bekräftas som fri av andra, och i sin tur bekräftar dem som fria. För detta behöver man vara bland människorna. Även om han kommer ha mindre tid till att skriva i Frankrike, kommer han i alla fall ha något att skriva om. Tidd menar i ”*Testimony, Historicité and the Intellectual in Simone De Beauvoir’s The Mandarins*” att Henris beslut att stanna i Frankrike är ett tecken på ett ömsesidigt beroende mellan litteraturen och politiken.¹¹⁵ För att inte tystas, för att inte bli meningslös, så måste litteraturen vara engagerad.

¹¹¹ Moi, 2009, s. 193.

¹¹² Beauvoir, 1954a, s. 58.

¹¹³ ”A Porto Venere comme à Paris, toute la terre serait présente autour de lui avec ses misères, ses crimes, ses injustices. [...] Il n'accepterait pas de dire à jamais : « Tout se passe sans moi. » Beauvoir, 1954b, s. 490.

¹¹⁴ Ib. s. 486.

¹¹⁵ Tidd s. 101.

Antiideal

De "rena esteterna" eller "högeresteterna" är en återkommande symbol för allt som litteratur inte ska vara. På en tillställning anordnad av societetsdamen Claudie förundras Henri över de mondäna författare och pseudo-intellektuella som hon umgås med: "Det roade dem inte att skriva; det intresserade dem inte att tänka, och all denna uttråkning som de utsatte sig själva för avspeglades i deras ansikten. Det enda de brydde sig om, det var den persona de skapade sig och att deras karriär lyckades".¹¹⁶ Louis Volange är Henris nemesis och en av dessa "rena esteter". Under kriget hade han nazistsympatier som han nu påstår sig ångra. Han driver en apolitisk, enligt Henri reaktionär, litterär tidskrift och har motsatta litterära ideal.¹¹⁷ Volange beklagar sig över att allt måste handla om politik utan vill hellre prata om skönhet och poesi. Kriget är över och nu det är dags att återigen "skriva lättsinnigt, för sitt eget höga nöjes skull."¹¹⁸ Engagerade vänstermänniskor kallar han puritaner. De nekar sig lyx på grund av sitt dåliga samvete, och i förlängningen nekar de sig även poesi och konst.¹¹⁹ Vad som retar Henri allra mest är att Volange vinner över Lambert på sin sida.

Det figurerar ännu en skrivande människa i romanen. När Henris ex-partner Paule inser att det är slut mellan dem blir hon först psykiskt sjuk. Efter en behandling mår hon bättre, och vill börja om sitt liv på nytt. "[J]ag har bestämt mig för att bli berömd, säger hon: jag vill gå ut, resa, lära känna folk, jag vill ha ära och kärlek; jag vill leva."¹²⁰ För att uppnå detta ska hon bli författare, och vill skriva en bok där hon berättar sin historia.¹²¹ Anne uppmuntrar henne men är skeptisk. När hon så småningom får läsa vad Paule skrivit visar det sig också vara mycket dåligt. Anne konstaterar att det rör sig om "tio sidor så tomma, så fadda som en text i *Confidences*."¹²² Paule har berättat för Anne att hon är rädd för att uppfattas som en societetskvinna som skriver damlitteratur.¹²³ Men som Anne Strasser konstaterar i *Les Mandarins, les clés pour se dire*, så är det precis så som hon framställs.¹²⁴ Paule har enbart för avsikt att skriva om sig själv, och inte världen hon befinner sig i. Är det därför hennes text blir

¹¹⁶ "Ça ne les amusait pas d'écrire ; ça ne les intéressait pas de penser, et tout l'ennui qu'ils s'infligeaient se reflétait sur leur visage." Beauvoir, 1954a, s. 450.

¹¹⁷ Ib. s. 418f.

¹¹⁸ "[A]ujourd'hui, il me semble qu'on a de nouveau le droit d'écrire gratuitement, pour son seul plaisir." Ib. s. 425.

¹¹⁹ Ib. s. 452.

¹²⁰ "[J]'ai décidé de devenir célèbre, dit-elle ; je veux sortir, voyager, connaître des gens, je veux le gloire et l'amour ; je veux vivre." Beauvoir, 1954b, s. 350.

¹²¹ Ib. s. 351.

¹²² *Confidences* är en skvallerblaska likt *Svensk Damtidning* : "dix pages aussi vides, aussi fades qu'un texte de *Confidences*." Ib. s. 375.

¹²³ Ib. s. 374.

¹²⁴ Strasser, s. 18.

så fadd? Paule har dessutom länge levt isolerad, och haft Henri som enda intresse. Enligt Henri måste en författare befinna sig i världen bland människorna för att skapa god litteratur. Eller handlar det om att Paule skriver av fel skäl? Hon säger rätt ut att hennes mål är att bli berömd, precis som de mondäna författare hos Claudie som Henri beskrivit med avsmak. Även Anne besöker Claudies salong, medsläpad av Paule, och gör liknande reflektioner som Henri. De aspirerande författare hon där möter skriver bara för att bli berömda, för prestige och pengar. De har inga faktiska skäl att skriva och gör det inte för att de tycker om det.¹²⁵ Anne säger det inte rätt ut men placerar underförstått in Paule bland dessa ytliga författare.

Brand kallar dessa författare för "Salon-haunters" och placerar in dem bland förespråkarna för "konst för konstens skull".¹²⁶ "Avoiding their social responsibilities, these so-called salon-haunters produce artworks that stray far from the path of humanistic concern and improvement."¹²⁷ De rena esteternas ideal är den raka motsatsen till de engagerade, humanistiska författarnas ideal.

Resignerade amerikaner

De amerikanska intellektuella som figurerar i *Mandarinerna* må inte vara lika apolitiska som de franska "rena esteterna". Däremot är de totalt resignerade. De tror sig vara utan någon som helst förmåga att påverka framtiden. När Anne träffar sina vänner Myriam och Philipp hamnar de i en diskussion om engagemang. Myriam och Philipp är missnöjda med regimen i USA och vill flytta till Honduras för att få arbeta ostört. Anne uppmanar dem till att stanna och försöka förändra situationen. Philipp svarar: "Att handla: det är alla franska författares besatthet. Det visar på märkliga komplex, för de vet mycket väl att de inte kan förändra ett dyft."¹²⁸ Anne replikerar att de amerikanska intellektuellas komplex tycks vara att de tror sig helt maktlösa. De kan inte klaga den dag då USA startar krig eller blir en fasciststat, så länge de inte försöker förhindra det. Myriam avfärdar dock Anne med att säga att hon talar som en kommunist.¹²⁹ *Mandarinerna* visar på stora skillnader i det intellektuella klimatet i Frankrike respektive USA. Anne konstaterar att de amerikanska intellektuella kan leva i stillhet, för de vet att de inte har något inflytande.¹³⁰

¹²⁵ Beauvoir, 1954b, s. 372.

¹²⁶ Brand, s. 225.

¹²⁷ Ib. s. 215.

¹²⁸ "Agir : c'est la hantise de tous les écrivains français. Ça trahit de curieux complexes : parce qu'ils savent parfaitement qu'ils ne changeront rien à rien." Beauvoir 1954b, s. 421.

¹²⁹ Ib.

¹³⁰ Ib s. 15.

Inte heller Lewis, den amerikanske författare som Anne har en relation med, tror sig kunna förändra något väsentligt. Han menar att de vänsterintellektuella är få, isolerade och maktlösa.¹³¹ Han deltar stundtals i olika politiska sammanhang men eftersom han vet att han inte kan göra någon skillnad så lägger han inte mycket vikt vid det.¹³² Till skillnad från romanens franska författare är han heller inte intresserad av att intellektualisera litteraturen eller dess syfte. I en diskussion mellan Anne och några av deras vänner utbrister han: ”Varför skriver man? För vem skriver man? Om man börja fråga sig det så slutar man skriva! [---] Det är de författare som ingen läser som ställer sig sådana där frågor.”¹³³ I början av deras relation har Anne dock ställt Lewis frågan om varför han skriver, och fått två olika svar:

— Jag har alltid älskat tryckt papper: när jag var barn gjorde jag en egen tidning genom att klistra pressklipp på skrivböcker.

— Det måste finnas andra skäl?

Han funderar: ’Jag känner så många olika människor: jag har lust att visa var och en hur de andra är, på riktigt. Det berättas så mycket lögn.’

Han tystnar ett ögonblick.

’När jag var tjugo, förstod jag att alla ljög för mig och det gjorde mig rasande; jag tror det är därför jag började skriva och därför jag fortsätter...’¹³⁴

Lewis skriver både på grund av en irrationell kärlek till printat papper, och på grund av att samhället är förljuget. Han vill motbevisa fördomar och visa människors rätta ansikten. Litteraturen blir i Lewis värld ett slags sanningens korståg. Anne ger inget direkt omdöme om Lewis böcker. Hon blir uppenbarligen inte lika berörd av hans verk som hon blir av Henris och Dubreuilhs.

Livet och litteraturen vinner

Både Dubreuilh och Anne är nära att ge upp i slutet av romanen. När Dubreuilhs politiska rörelse faller samman, tappar han tron på förändring och på skrivandet. Han stod med sin politiska rörelse mellan högern och kommunisterna. Målet var att skapa en oberoende vänster

¹³¹ Ib. s. 403.

¹³² Ib. s. 15.

¹³³ "Pourquoi écrit-on ? pour qui écrit-on ? Si on commence à se demander ça, on n'écrit plus ! [---] Ce sont les écrivains que personne ne lit qui se posent ces questions-là !" Ib. s. 278.

¹³⁴ — J'ai toujours aimé le papier imprimé : quand j'étais enfant je fabriquais un journal en collant des coupures de presse sur des cahiers. — Il doit y avoir d'autres raisons ? Il réfléchit : « Je connais tant des gens différents : j'ai envie de montrer à chacun comment les autres sont pour de vrai. On raconte tant des mensonges. » Il se tut un instant. « A vingt ans, j'ai compris que tout le monde me mentait et ça m'a mis dans une grande colère ; je crois que c'est pour ça que j'ai commencé à écrire et que je continue...” Ib. s. 15.

och samtidigt inte göra sig ovän med Sovjet som han ansåg vara minst ont av två dåliga alternativ. När detta misslyckas konstaterar han dystert att den intellektuelles och litteraturens roller är överspelade. Vad han än ger sig på att skriva, kommer dessa verk antingen vara obetydliga eller rent ut av skadliga. ”Jag skriver för att rädda allt det som handlingen försummar: stundens sanningar, det individuella, det omedelbara. Jag trodde tills nu att detta var en del av arbetet för revolutionen. Men nej: det stör det. All litteratur som har till syfte att ge människorna något annat än bröd, utnyttjas i denna stund för att visa dem att de inte behöver något bröd.”¹³⁵ Detta trots att han nyligen försvarat litteraturen i en bok. Litteraturens tid kanske kommer tillbaka, men där och då är det bättre om de låter sig glömmas bort. Han trodde tidigare att litteraturens syfte var att främja revolutionen men framställer den här som rent farlig; som en distraktion från det som egentligen är viktigt.

Anne å sin sida blir svårt deprimerad när relationen till Lewis tar slut. På romanens sista sidor är hon nära att ta livet av sig. Tidigare har Anne nämnt tanken på självmord en gång, och då i samband med en värld där skrivande och tänkande inte längre är en del av livet. ”Äta för att leva, leva för att äta, det hade varit mina tonårs mardröm. Om det går så långt är det lika bra att sätta på gasen med en gång.”¹³⁶ Men när hon hör sin familjs röster från nedervåningen kommer hon tillbaka till livet. Hon inser vilken skada hon skulle åsamka dem om hon försvann. När hon går ner i köket till Dubreuilh, Henri och Nadine så dyker hon rakt ner i engagemanget och livet igen. De kräver direkt hennes uppmärksamhet: de vill ha råd kring vilken titel deras nya tidskrift skall ha. De arbetar på nytt, tillsammans. ”Eftersom de varit starka nog för att rycka mig ur döden, så kommer de kanske kunna hjälpa mig att leva på nytt. [...] Eftersom mitt hjärta fortsätter slå, måste det ju slå för något, för någon.”¹³⁷ Det är med andra människor som livet får mening. Som Moi konstaterar i *Acknowledging the Other*: ”Anne understands that she is not a nomad, that every human existence is entangled with the existence of others.”¹³⁸ Människan är ingen ö, utan sammanlänkad med andra. Brand tolkar Annes ord i slutet som en bekräftelse av Beauvoirs etisk-politiska teori. ”Denying the possibility of apathy and indifference, Anne (and Beauvoir) insists on the urgency of people and their concerns. [...]”

¹³⁵ ”J’écris pour sauver tout ce que l’action néglige : les vérités du moment, l’individuel, l’immédiat. Je pensais jusqu’ici que ce travail s’intégrait à celui de la révolution. Mais non : il le gêne. À l’heure qu’il est, toute littérature qui vise à donner aux hommes autre chose que du pain, on l’exploite pour démontrer qu’ils peuvent se passer du pain.” Ib. s. 199f.

¹³⁶ ”Manger pour vivre, vivre pour manger, ç’avait été le cauchemar de mon adolescence. S’il fallait en revenir là, autant ouvrir le gaz tout de suite.” Beauvoir 1954a, s. 201.

¹³⁷ ”Je me dis que puisqu’ils ont été assez forts pour m’arracher à la mort, peut-être qu’ils sauront m’aider de nouveau à vivre. [...] Puisque mon cœur continue à battre, il faudra bien qu’il batte pour quelque chose, pour quelqu’un.” Beauvoir 1954b, 500f.

¹³⁸ Moi 2009, s. 104.

Being useful to something or someone is the bottom line. Being apathetic, distanced or aloof from others is less than ethical and an abnegation of one's social responsibilities."¹³⁹ Till och med Dubreuilh börjar skriva igen på slutet, han kan inte låta bli. Han säger: "Jag kanske överdrev lite. Så farlig är ju inte litteraturen, trots allt."¹⁴⁰

¹³⁹ Brand, s. 217.

¹⁴⁰ "J'ai peut-être un peu exagéré. Après tout, la littérature n'est pas si dangereuse que ça." Beauvoir 1954b, s. 341.

6. Avslutning

Beauvoir ville inte skriva tendensromaner där en, alltför tydlig, idé framställs och därmed förstör historien. Hon ville skriva berättelser med ett myller av röster, där läsaren själv kan bilda sin egen uppfattning. På samma vis finns det inte ett utan flera svar kring litteraturens ideal och syfte i romanen. Men med hjälp av Beauvoirs två essäer och romanens två huvudpersoner så växer ändå ett par dominerande synsätt fram.

Litterära ideal

Henri vacklar i sin uppfattning om litteraturen har någon möjlighet att reellt påverka världen, och också om den behöver göra det. Han drömmer om att skriva en lättsinnig roman, utan några politiska anspråk, men misslyckas. Han kommer till insikt om att litteratur bör skrivas om, och i dialog med, andra människor. Även om du vill prata om dig själv, måste du ändå prata om andra. Om romanen inte utspelas i relation till resten av världen tappar den sin mening. I *Mandarinerna* representerar Anne läsaren, som läsare vill hon dras in i en boks äventyr och dess skönhet men hon vill inte att den ska vara världsfrånvänd. I det ideala litterära verket finns det ingen åtskillnad mellan berättelsen och dess budskap, idéerna och händelserna blir ett. Samtidigt måste verklighetens rikedom finnas med. Dokumentära, journalistiska texter framstår i romanen som viktiga men inte fulländade. När Henri kommer tillbaka från Portugal har han skrivit lysande reportage. Ändå är det mycket han inte fått sagt, det är något som fattas. Han har inte kunnat skildra livet i all dess tvetydighet. Ett liknande litterärt ideal ger Beauvoir exempel på i sina essäer. Den ideala romanen, till skillnad från tendensromanen och journalistiken, skildrar livet i all dess tvetydighet. Nog innehåller den idéer, men dessa är inte färdigtänkta utan invävd i själva berättelsen.

Det finns också exempel på flera litterära antiideal. Dels propagandalitteraturen, i essäerna benämns de som tendensromaner, som istället för att skildra livets tvetydighet försöker lära läsaren en läxa. Dels de författare som skriver utan att ta hänsyn till vad som händer i världen. De som beskriver Portugals skönhet utan att ta hänsyn till den misär som människor där lever i. "Högerresteterna" med Volange som främsta representant vänder sig emot litteratur med budskap. De aspirerande författare som rör sig i societetsdamens Claudies kretsar beskrivs som ytliga, de skriver bara för att bli berömda. Även Paule sällar sig till denna skara, hon skriver enbart för sin egen vinning.

Litteraturens syfte

Litteraturen beskrivs som ett nöje och en underhållning romanen igenom. Läsglädjen och synen på litteraturen som något mycket lustfyllt delas av alla karaktärer. Men åsikterna kring dess syfte utöver detta går isär. Henri ställer sig ofta frågan huruvida litteraturen är försvarbar i en värld som brinner, och kommer vid flera tillfällen till ett negativt svar på frågan. Han landar så småningom att litteraturens syfte är att visa hur man ser världen för andra människor. Det är det unika i varje författares position som är det intressanta. I essäerna framstår litteraturens syfte på liknande vis. God litteratur förtrollar sina läsare och låter dem se världen från en annan position. Litteraturens syfte är också att uppenbara en aspekt av verkligheten som inget annat medium kan, dess tvetydiga och subjektiva karaktär.

Anne menar att god litteratur tjänar revolutionen. I hennes värld är litteratur en form av politisk aktivism. Även hon är inne på att litteraturen ger oss på en unik möjlighet att se världen ur en annan människas perspektiv. Litteraturen fungerar också meningsskapande. Anne kan inte föreställa sig en värld utan litteratur, och säger sig hellre dö än att se det hända. Henri känner sig som en del av evigheten när han skriver, som om han förevigade det förgängliga. Även Dubreuilh ser på litteraturen som meningsskapande. Nog måste alla människor först och främst få mat på bordet. Men nekar man dem det behagliga med livet – i förlängningen litteraturen – blir det meningslöst att äta. I perioder vacklar han, och menar till och med att litteraturen är farlig och distraherande. Men litteraturen räddar det som handlingen inte kan: individen och stundens sanning.

Diskussion

I vår samtid tycks kanske vissa av dessa resonemang kring litteraturens syfte en smula kategoriska. Efter Sovjetunionens uppgång och fall och känns idén om att litteraturen ska tjäna revolutionen mer än daterad. Men beskrivningen av litterära verk där berättelse och idéer blir ett är spännande. Henri hävdar att god litteratur skrivs i relation till andra människor. Om detta vore en kvalitetsmarkör, hur mäts den i så fall?

Simone de Beauvoir hade en stark tro på litteraturens potential. Bättre än något annat medium tillåter litteraturen oss att känna hur det är att gå i någon annans skor. Hennes positiva syn på litteraturens kapacitet, på litteraturens mirakel, är inspirerande och borde fungera uppmuntrande för alla som på något sätt arbetar med litteratur. I litteraturvetenskapens kurslitteratur ingår ofta Jean-Paul Sartres manifest *Vad är litteratur?*. Jag menar att även Beauvoirs litteraturteoretiska essäer borde ingå i de litteraturvetenskapliga läslistorna. Det borde självklart också *Mandarinerna* göra.

Trots den spännande forskning som redan gjorts på Beauvoir som litteraturteoretiker, inte minst av Toril Moi och Ulrika Björk, så förtjänar hon mer uppmärksamhet i denna roll. Även om *Mandarinerna* är den av Beauvoirs romaner där litteraturen diskuteras som flitigast så finns det flera andra av hennes verk som vore intressanta att undersöka ur detta perspektiv. Inte minst hennes självbiografisvit.

Litteraturlista

Elektroniska källor

Strasser, Anne ”*Les Mandarins, les clés pour se dire*” red. Glinoe, Anthony och Lacroix, Michel. *Romans à clés, les ambivalences du réel*, Presses Universitaires de Liège, 2014, s. 131-144. Hämtad från: <https://books.openedition.org/pulg/2293?lang=fr> (2021-06-09).

Nationalencyklopedin, esteticism.

<http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/esteticism>

(hämtad 2021-06-12)

Nationalencyklopedin, existentialism.

<http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/existentialism>

(hämtad 2021-06-13)

Nationalencyklopedin, l’art pour l’art.

<http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/l-art-pour-l-art>

(hämtad 2021-06-12)

Tryckta källor

Beauvoir, Simone de, *För en tvetydighetens moral*, övers. Mats Rosengren, Andra upplagan, Daidalos: Göteborg, 2018 [orig. 1947]

Beauvoir, Simone de, *Les Mandarins I*, Gallimard: Paris, 1954

Beauvoir, Simone de, *Les Mandarins II*, Gallimard: Paris, 1954

Beauvoir, Simone de, ”Mon expérience d’écrivain”, *Les écrits de Simone de Beauvoir : la vie - l’écriture : avec en appendice. Textes inédits ou retrouvés*, red. Claude Francis, Fernande Gontier, Gallimard: Paris, 1979

Beauvoir, Simone de, ”Litteratur & Metafysik”, *Brigitte Bardot & Lolitasyndromet: essäer*, övers. Fredlund, Anna Petronella, Modernista: Stockholm, 2012[orig. 1946]

Björk, Ulrika, *Poetics of Subjectivity Existence and Expressivity in Simone De Beauvoir's Philosophy*. Philosophical Studies from the University of Helsinki: Helsinki, 2008

Brand, Peg, "Salon-hunters: The Impasse Facing French Intellectuals", *The contradictions of freedom. Philosophical essays on Simone de Beauvoir's The mandarins*, red. Scholz, Sally J. & Mussett, Shannon M., State University of New York Press: Albany, 2005

Jonsson, Inge *Idéer och teorier om ordens konst. Från Platon till strukturalismen*, Liber Förlag: Lund, 1983

Moi, Toril "Acknowledging the Other: Reading, Writing, and Living in *The Mandarins*" *Yale French Studies: Existentialism, 70 Years After* nr 135 & 136, red. du Graf, Lauren, Elsky, Julia och Fauré, Clémentine, Yale University Press: New Haven, Connecticut, 2019, s. 100-115

Moi, Toril. "The Adventure of Reading: Literature and Philosophy, Cavell and Beauvoir." *Literature and Theology*, vol. 25, no. 2, 2011, s. 125–140

Moi, Toril. "What Can Literature Do? Simone De Beauvoir as a Literary Theorist." *PMLA*, vol. 124, no. 1, 2009, s. 189–198

Sapiro, Gisèle. "The Writer's Responsibility in France." *French Politics, Culture and Society*, vol. 25, no. 1, 2007, s. 1–29

Tidd, Ursula, "Testimony, 'Historicité', and the Intellectual in Simone de Beauvoir's *The Mandarins*", *The contradictions of freedom. Philosophical essays on Simone de Beauvoir's The Mandarins*, red. Scholz, Sally J. & Mussett, Shannon M., State University of New York Press: Albany, 2005